

اللَّهُمَّ
إِبْرَاهِيمَ
بِحَمْدِكَ
بِحَمْدِكَ
بِحَمْدِكَ

تائیدیه اعضای هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد
 اعضای هیات داوران نسخه نهایی پایان نامه محترم / آقای احمد شه گلی تحت عنوان
 تحلیل دیدگاه ملاصدرا در مسأله وحدت انقاری و دوگانه انقاری نفس و بدن
 را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد
 می کنند .

اعضای هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱- استاد راهنما	مهر سیرین	رئیس	
۲- استاد مشاور			
۳- استاد ناظر	رضا اکبری	دانشیار	
۴- استاد ناظر	صغیه امیرحسینی	استاد	
۵- نماینده تحصیلات تکمیلی	لیله محمدعلی حجتی	دانشیار	

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکرگزاری علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهشهای علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرحهای تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین‌نامه های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۲ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

اینجانب دانشجوی رشته و علوم ورودی سال تحصیلی
مقطع دانشگاه متعهد می شوم کلیه نکات مندرج در آئین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته های علمی مستخرج از پایان‌نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آئین‌نامه فوق‌الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می‌دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هر گونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله بر اساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هر گونه اعتراض را از خود سلب نمودم»

امضاء:
تاریخ:
۱۳۸۷/۱۲/۱۴

آئین نامه پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیت های علمی پژوهشی دانشگاه است. بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده 1: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به دفتر "دفتر نشر آثار علمی" دانشگاه اطلاع دهد.

ماده 2: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:

" کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد نگارنده در رشته فلسفه است که در سال 89 در دانشکده انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی دکتر سعیدی مهر، مشاوره دکتر اکبریان از آن دفاع شده است.

ماده 3: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به "دفتر نشر آثار علمی" دانشگاه اهداء کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده 4: در صورت عدم رعایت ماده 3، 50% بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تادیه کند.

ماده 5: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت های بهای خسارت، دانشگاه مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند، به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده 4 را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده 6: اینجانب احمد شه گلی دانشجوی رشته فلسفه مقطع ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام

خانوادگی

تاریخ و امضا

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته‌ی فلسفه اسلامی

تحلیل دیدگاه ملاصدرا

در مسأله وحدت انکاری و دوگانگی انکاری نفس و بدن

نگارنده:

احمد شه گلی

استاد راهنما :

دکتر محمد سعیدی مهر

استاد مشاور :

دکتر رضا اکبریان

اسفند 1389

با تشکر و تقدیر از :

کسانیکه مرا در انجام این تحقیق یاری کرده اند و از کسانیکه ایرادات

این پژوهش را به نگارنده تذکر داده اند و خواهند داد.

تقديم به:

امير حكما، حكيم هزاره ها، شيخ الرئيس ابو علي سينا (رحمه الله)

و به

صدر الحكما، حكيم رباني، صدر المتالihin شيرازي (قدس سره الشريف)

چکیده

مسئله رابطه نفس و بدن از مباحث مهم و تاثیر گذار و غامض فلسفه است. با وجود نگارش های فراوان، بحث از آن همچنان ضرورت دارد. مباحث طرح شده در این پژوهش دارای رویکرد جدید، مسئله جدید و در مواردی همراه با طرح دیدگاه است. از آن جا که بحث از رابطه نفس و بدن ارتباط تنگاتنگی با شناخت احکام موجودات مادی و مجرد دارد، لذا بررسی این احکام و ملاک تمایز آنها، برخی از مباحث این پژوهش را تشکیل می دهد، در بحث ملاک تمایز مادی و مجرد، دیدگاه های مختلف بررسی شده و اثبات شده که قابلیت اشاره حسی در بین معیارهای موجود از قوت بیشتری برخوردار است. بحث رابطه نفس و بدن مباحث مختلفی را در بر می گیرد. در این پژوهش اختصاصاً بر روی چند مسئله تمرکز شده که عبارتند از: 1. تبیین چگونگی رابطه نفس و بدن: در این بحث، پنج تقریر از محل نزاع وجود دارد، برخی از این تقریرها خارج از محل نزاع هستند. در بحث مذکور، رویکرد ابن سینا و ملاصدرا به این مسئله تحلیل شده، در بین رویکردهای موجود دیدگاه ملاصدرا، با وجود برخی مناقشات، موفق ترین راه حل، است و خدشه در روح بخاری، از استحکام این نظریه نمی کاهد. نگارنده در این بخش دیدگاهی در حل معضل مادی و مجرد ارائه داده است. 2. مسئله دیگر بحث از تاثیر و تاثر نفس و بدن و تبیین نحوه مکانیسم آن و ارائه یک نظریه و ذکر ادله و ثمرات آن است. بر اساس این نظریه هر حالت، مفهوم، گزاره و کشف و شهودی و بطور کلی هر آنچه در نفس حادث می شود، در بدن تأثیر می گذارد؛ همچنین هرگونه فعل بدنی مسبوق به اراده، در نفس تأثیرگذار است. 3. بیان کیفیت تعلق نفس به بدن و علت تعلق 4. دوگانه انگاری و وحدت

انگاری. در این بحث ابتدا رویکرد ابن سینا و سپس سه رویکرد ملاصدرا به این مسئله بیان شده و ادله هر یک از این رویکردها، مورد ارزیابی قرار گرفته و اثبات شده دیدگاه ملاصدرا، وحدت تشکیکی است. اگر چه نوعی ثنویت حداقلی در نگاه وی وجود دارد ولی این نوع ثنویت با وحدت تشکیکی نفس و بدن که همان رویکرد اصلی صدرا است قابل جمع است.

کلید واژگان: نفس، بدن، مادی، مجرد، وحدت انگاری، دوگانه انگاری، ابن سینا، ملاصدرا

1	کلیات تحقیق
2	1. مقدمه و بیان مسئله
4	2. سوالات تحقیق
4	3. فرضیه ها
5	5. ضرورت و اهمیت تحقیق
6	6. پیشینه تحقیق
14	7. ویژگی تحقیق
19	فصل اول : تعریف و تحلیل مفاهیم
20	1-1- مقدمه
20	2-1- تعاریف نفس
20	1-2-1- تعریف اول
22	2-2-1- «آلی» و «ذی حیوه بالقوه» صفت چیست؟
23	3-2-1- سنجش تعریف بر اساس مبانی ملاصدرا
24	3-1- تعریف دوم
25	4-1- تعریف سوم
26	1-1- ارزیابی نهایی تعاریف نفس
27	2-1- آیا تعریف نفس در مقام ذات است یا در مقام فعل؟

- 29.....1-2-1- ارزیابی
- 30.....3-1- تفاوت نفس و روح
- 31.....4-1- ماهیت و اقسام ارتباط
- 32.....5-1- ماهیت فلسفی بدن
- 35.....6-1- نتیجه گیری

37..... فصل دوم : اصول کلی علم النفس سینوی و صدراپی

- 38.....1-2- مقدمه
- 38.....1-1- اصول مشترک علم النفس سینوی و صدراپی
- 39.....2-2- اصول کلی آراء ابن سینا در علم النفس
- 43.....3-2- اصول کلی آراء ملاصدرا در علم النفس
- 50.....4-2- نتیجه گیری

51..... فصل سوم: مادی و مجرد (ملاک تمایز و احکام)

- 52.....1-3- مقدمه
- 53.....2-3- معنا شناسی مادی و مجرد
- 53.....3-3- معیار های تمایز بین مادی و مجرد
- 53.....1-3-3- معیار اول: فقدان ماده اولی و ثانی
- 54.....1-1-3-3- بررسی ملاک اول
- 54.....2-1-3-3- مبانی ملاک اول

- 54..... 3-1-3-3 الف) برهان قوه و فعل
- 55..... 4-1-3-3 بررسی
- 56..... 5-1-3-3 ب) برهان وصل و فصل
- 56..... 6-1-3-3 بررسی
- 57..... 2-3-3-2 ملاک سوم: فقدان « قوه و استعداد»
- 58..... 3-3-3-3 بررسی
- 59..... 4-3-3-4 ادله عدم حرکت در نفس
- 59..... 1-4-3-3 استدلال اول
- 59..... 2-4-3-3 بررسی
- 60..... 3-4-3-3 استدلال دوم
- 60..... 4-4-3-3 بررسی
- 60..... 5-3-3-5 استدلال بر وجود حرکت در نفس
- 60..... 6-3-3-6 استدلال اول
- 61..... 7-3-3-7 استدلال دوم
- 62..... 8-3-3-8 استدلال سوم
- 63..... 9-3-3-9 تاملی بر توجیه حرکت در نفس
- 64..... 10-3-3-10 مویدی از کلام حکما بر وجود حرکت در نفس
- 65..... 11-3-3-11 ملاک چهارم: ادراک
- 65..... 12-3-3-12 بررسی
- 66..... 13-3-3-13 ملاک فقدان قابلیت اشاره حسی
- 67..... 14-3-3-14 دیدگاه مختار در ملاک تمایز مادی و مجرد
- 70..... 4-3-4-4 واسطه بین مادی و مجرد
- 71..... 5-3-5-5 تجرد و فوق تجرد
- 73..... 6-3-6-6 نسبت موجود مجرد با امور مادی
- 76..... 7-3-7-7 نتیجه گیری
- 77..... **فصل چهارم: رابطه نفس و بدن**

- 78.....1-4-1 مقدمه
- 78.....2-4-2 مسئله اول: چگونگی رابطه نفس با بدن
- 79.....1-2-4 دیدگاه ابن سینا
- 80.....2-2-4 چپستی روح بخاری
- 80.....3-2-4 نکاتی پیرامون روح بخاری
- 82.....4-2-4 بررسی دیدگاه ابن سینا
- 83.....5-2-4 دیدگاه ملاصدرا
- 86.....6-2-4 بررسی دیدگاه ملاصدرا
- 89.....7-2-4 بازخوانی مسئله رابطه نفس و بدن
- 89.....1-7-2-4 الف: تحریر محل نزاع
- 93.....2-7-2-4 ب: اصل سنخیت و معضل رابطه نفس و بدن
- 96.....3-7-2-4 ج: طرح یک پیشنهاد در رابطه مادی با مجرد
- 98.....4-3-4 مسئله دوم: کیفیت تعلق نفس به بدن
- 101.....1-3-4 آیا تنها علت تعلق نفس به بدن ، استکمال نفس است ؟
- 103.....4-4-4 مسئله سوم: تاثیر و تاثیر نفس و بدن
- 106.....1-4-4 تاثیر نفس بر بدن
- 107.....2-4-4 تاثیر بدن بر نفس
- 109.....3-4-4 رهیافتی به رابطه نفس و بدن : طرح یک دیدگاه
- 110.....1-3-4-4 استدلال برتأثیر نفس و بدن از فعلیات حادث (مسئله اول رهیافت)
- 111.....2-3-4-4 تبیین ادعای تأثیر و تأثر فراگیر نفس و بدن (دیدگاه اصلی رهیافت)
- 113.....3-3-4-4 ادله فراگیری تعامل نفس و بدن
- 113.....4-3-4-4 استدلال اول
- 114.....5-3-4-4 استدلال دوم
- 115.....6-3-4-4 استدلال سوم
- 116.....7-3-4-4 تبیین ادعای سوم رهیافت
- 117.....8-3-4-4 استدلال

- 119-9-3-4-4- ثمرات این رهیافت
 5-4- مسئله چهارم: بررسی دیدگاه ابن سینا و ملاصدرا در مسئله وحدت انگاری و دوگانه انگاری
- 124..... نفس و بدن
- 124-1-5-4- مفهوم وحدت انگاری و دوگانه انگاری در فلسفه غرب و اسلامی
 127-2-5-4- دوگانه انگاری در علم النفس ابن سینا
 130-3-5-4- رویکرد ملاصدرا به مسئله وحدت انگاری و دوگانه انگاری
 130-1-3-5-4- پذیرش ثنویت نفس و بدن
 131-2-3-5-4- ادله ثنویت نفس و بدن
 132-3-3-5-4- روش شناسی استدلال بر ثنویت نفس و بدن
 133-4-5-4- رابطه اتحادی نفس و بدن
 135-1-4-5-4- استدلال بر رابطه اتحادی نفس و بدن
 136-2-4-5-4- ارزیابی ادله رابطه اتحادی نفس و بدن
 137-5-5-4- عینیت نفس با بدن
 138-1-5-5-4- بررسی ادله عینیت نفس و بدن
 139-6-5-4- شواهد بر وحدت انگاری در فلسفه ملاصدرا
 140-7-5-4- دیدگاه نهایی ملاصدرا
 143-6-4- نتیجه گیری
 145-7-4- **نتیجه گیری نهایی**
- 147-8-4- **پیشنهاد**
- 149..... **منابع و ماخذ**

کلیات تحقیق

1. مقدمه و بیان مسئله

بحث رابطه نفس و بدن از قدیم الایام به عنوان مسئله‌ای بغرنج و معما گونه در بین فیلسوفان مطرح بوده است. فلاسفه به این مسئله، رویکرد های متفاوت و گاه متهافتی داشته اند، بطوریکه برخی فکر نکردن درباره آن را بهترین راه حل دانسته اند. این بحث و مباحث مربوط به آن با همه قدمت و تحقیقات فراوان درباره آن، هنوز یک مسئله پویا در فلسفه، تلقی می شود. وقتی سخن از رابطه نفس و بدن مطرح می شود، چنین به نظر می رسد که با وجود پژوهش های فراوان در این مسئله، هر گونه بحث و پژوهش در آن، قطعاً تکرار مکررات است. اما واقعیت خلاف این برداشت است. در قسمت «ضرورت تحقیق» و «ویژگی تحقیق»، اثبات خواهد شد که، هم این بحث نیاز به تحقیقات جدی تر دارد و هم اینکه این تحقیق، تکرار سایر تحقیقات نیست.

موضوع پایان نامه «تحلیل دیدگاه ملاصدرا در مساله وحدت انگاری و دوگانه انگاری

نفس و بدن» است. عنوان مذکور تا حدی برای محتوای این پایان نامه نارسا است و صرفاً بخشی از تحقیق را تشکیل می دهد. اینجانب قبل از دفاع در صدد تغییر عنوان بر آمدم موفق به انجام آن نشدم و از تغییر عنوان منصرف شدم. بعد از دفاع و انجام پاره‌ای از اصلاحات عزم خود را در تغییر عنوان جزم کردم با این حال قوانین موجود و دشواری های اداری، اجازه چنین کاری را نداد. در هر حال دقیق ترین عنوان برای این پایان نامه عنوان «رابطه نفس و بدن: چالش ها و رهیافت ها با تکیه بر آراء ابن سینا و ملاصدرا» است. این عنوان از نظر دلالت، نه درباره نفس تنها و نه درباره بدن تنها است بلکه به رابطه آن دو اشاره دارد. و از آن جهت که در اغلب مباحث دیدگاه این دو حکیم ذکر شده و در عین حال قصد بحث تطبیقی نداریم لذا عبارت «با تکیه» ذکر کردیم و از

آن جا که در مواردی رویکرد تحلیلی _ انتقادی و در مواردی رهیافتی جدید ارائه شده لذا «چالش ها و رهیافت ها» را اضافه کرده ایم.

بحث رابطه نفس و بدن از لحاظ دلالت عنوان، شامل مباحث زیر می شود:

1. چگونگی ارتباط مجرد (نفس) با مادی (بدن)؛
2. نحوه تعلق نفس به بدن؛
3. تاثیر و تاثر نفس و بدن؛
4. وحدت انگاری و دوگانه انگاری نفس و بدن؛
5. نحوه علیت نفس و بدن با یکدیگر؛
6. نحوه ترکیب نفس و بدن؛
7. چگونگی ارتباط نفس با بدن در مسئله «خواب»، «بیهوشی»، «موت اخترامی، طبیعی، ارادی»؛
8. نقش مزاج در حدوث نفس و حالات آن (تبیین فلسفی نه طبی)؛
9. نقش بدن (مغز) در ادراک؛
10. ارتباط قوای ادراکی نفس با مغز و

چنانکه از مباحث فوق روشن است، بحث رابطه نفس و بدن، مانع ورود برخی از مباحث، در عین حال شامل برخی از مباحث نیز می شود. در این پایان نامه به دلیل گستردگی مباحث، تنها چهار مسئله اول، قلمرو این پژوهش قرار می گیرد.

فصل ملاک تمایز مادی و مجرد و احکام آن دو، اگر چه تا حدی غیر مرتبط می نماید ولی از آن جا که بحث از رابطه نفس و بدن، متفرع بر شناخت طرفین رابطه است و به دلیل اینکه نفس از سنخ مجردات و بدن از سنخ عالم ماده است، ذکر احکام و ویژگی های آن دو، در شناخت بهتر نفس و بدن موثر است و این شناخت ما را در تبیین ارتباط نفس و بدن یاری می کند. مباحثی که

در این فصل مطرح شده نحوه ارتباط و یا نحوه تاثیر آن بر بحث نفس و بدن روشن شده است. مطالب آن مرتبط با موضوع تحقیق است. مثلاً ثمره بحث از حرکت در نفس، پیش فرض پیشنهاد مطرح شده، در بحث چگونگی ارتباط نفس با بدن، است و بحث نسبت موجود مجرد به مادی، پس از روشن شدن فضای بحث، به تاثیر مستقیم آن بر بحث نفس و بدن اشاره شده است. همچنین بحث از ملاک تمایز مادی و مجرد، در تلقی ما از ملاک تمایز نفس از بدن تاثیر مستقیم دارد.

2. سوالات تحقیق

1. ملاک تمایز مادی و مجرد چیست؟
2. رابطه نفس و بدن براساس مبانی دیدگاه ابن سینا و ملاصدرا چگونه است؟
3. رویکرد ابن سینا و ملاصدرا به مساله وحدت انگاری و دوگانه انگاری چیست؟

3. فرضیه ها

1. در تمایز مادی و مجرد اقوال گوناگونی وجود دارد اما قول صحیح در بین این ملاک ها، قابلیت اشاره حسی است. و سایر ملاک ها، قابل مناقشه است.
2. دیدگاه ابن سینا در حل معضل چگونگی ارتباط مادی و مجرد، مخدوش است و ملاصدرا این مساله از طریق اصولی چون اصالت وجود، تشکیک در وجود، حدوث جسمانی و... به صورت موفق حل می کند. (اگر چه از برخی از مناقشات در این دیدگاه نمی توان صرف نظر کرد).
3. ابن سینا فیلسوف دو گانه انگار حداکثری است. ملاصدرا فیلسوف وحدت انگار است و وحدت انگاری با دوگانه انگاری حداقلی قابل جمع است.

4. اهداف

الف) بیان تحلیلی دیدگاه ابن سینا و ملاصدرا و وجوه قوت و ضعف آنها؛

ب) طرح برخی از مباحث از منظر دیگر .

ج) ارائه پیشنهاد در برخی مباحث.

5. ضرورت و اهمیت تحقیق

از آن جا که عنوان این پایان نامه، در معرض اتهام تکراری بودن است؛ لذا آشکار ساختن خلاهای معرفتی در این بحث و میزان ضرورت موضوع، ضروری است. اهمیت و ضرورت این بحث از جهات زیر است:

1. یکی از ملاک های سنجش ضرورت یک موضوع، میزان تاثیر گذاری و پیوند آن در حوزه های معرفتی مختلف است. بحث رابطه نفس و بدن با مباحث زیر ارتباط دارد و نحوه تلقی از این بحث می تواند سرنوشت هر یک از این موارد را تغییر دهد. این موارد عبارتند از:

الف) معرفت شناسی (چگونگی ادراک، کیفیت تاثیر نفس و بدن در پیدایش صور حسی و خیالی و عقلی، نقش حواس در خطا، نقش فضایل و رذایل اخلاقی در معرفت)؛

ب) کلام و الهیات (معاد، معراج، برزخ، نحوه تجرد نفس، کیفیت حشر، حدوث و قدم نفس جاودانگی، آزادی، اراده، جبر و اختیار)؛

ج) روان شناسی؛

د) روان پزشکی و پزشکی (نحوه تلقی از انسان - ماتریالیستی یا الهی - ارتباط مستقیم با درمان های طبی دارد. تلقی طب جدید از بیمار و بیماری و بطور کلی از انسان تحت تاثیر نگرش های ماتریالیستی است).

2. در بحث نفس و بدن، دو ساحت مادی و مجرد وجود دارد. از طرفی به علت ارتباط آن با بدن نیازمند آگاهی هایی از بدن و بطور کلی احکام عالم ماده هستیم و برخی از مباحث مرتبط با آن، از جمله مباحث غیریت نفس با مزاج و برخی از براهین اثبات نفس بر طبیعیات مبتنی است و از آن

جا که بطلان بسیاری از مباحث طبیعیات آشکار شده، این مباحث نیاز به ترمیم دارد. با ترمیم این مباحث، نتایج متفرع بر این مباحث نیز نیاز به بازخوانی دارد. یکی از نقاط ضعف مباحث نفس شناسی، اتکا برخی از مباحث به طبیعیات قدیم است. بر خلاف مباحث مربوط به خدانشناسی که عموماً از این نقیصه مبرا است. از طرف دیگر در این بحث به علت تجرد نفس و سنخیت آن با عالم مجردات نیاز به آگاهی از احکام و ماهیت موجودات مجرد داریم تا بتوانیم تصویر جامعی از انسان داشته باشیم؛ لذا مباحث مربوط به انسان به علت دو جنبه بودن از ظرافت خاصی برخوردار است و از طرف دیگر، ارتباط بین جنبه جسمانی و روحانی انسان امر سومی است که بر دشواری این مسئله می افزاید.

3. با وجود نگارش های فراوان در این زمینه، اما برخی از مباحث، مورد غفلت قرار گرفته مثلا بحث از تعیین دیدگاه ملاصدرا در مسئله وحدت انگاری و دوگانه انگاری نفس و بدن، در پژوهش ها مورد توجه قرار نگرفته است.

4. بحث رابطه نفس و بدن از آن جهت که حول انسان است و ارزش علم به معلوم آن است لذا از ارزش اخلاقی برخوردار است این بحث در مقایسه با علومی که درباره عالم ماده و شوونات آن بحث می کنند از اهمیت فراتری برخوردار است.

6. پیشنهاد تحقیق

در این بحث مقالات و پایان نامه ها و رساله های فراوانی نوشته شده است. این آثار از حیث قوت و ضعف متفاوت هستند. این پژوهش ها در سه قالب کتاب ، رساله ، پایان نامه و مقاله ، اشاره و نقاط قوت و ضعف آن ها را به اختصار را بیان می کنیم:

الف) کتاب